

PÁCZAY György Bertalan*
Újabb politikai lépés a saját GMO-mentes takarmány megteremtése felé

A Mezőgazdasági és Halászati Miniszterek Tanácsa idén június 12-i rendes ülésének a margóján 12 uniós tagállam: Ausztria, Finnország, Franciaország, Görögország, Horvátország, Lengyelország, Luxemburg, Magyarország, Németország, Románia, Szlovákia és Szlovénia politikailag megállapodott, hogy a közlejövőben egy közös nyilatkozatot írnak alá a szója és más pillangósok termesztésének növeléséről. A magyar és német közös kezdeményezésre megírt, az „Európai Szója Nyilatkozat – Szója és más pillangósok termesztésének növelése” címet viselő (a továbbiakban: Európai Szója Nyilatkozat) nyilatkozat ünnepélyes aláírására július 17-én a brüsszeli Magyar Állandó EU Képviseleten került sor, mely ceremónián az aláíró uniós tagállamok mezőgazdasági miniszterei (néhány tagállam esetében államtitkár) vettek részt.

Az Európai Szója Nyilatkozat ünnepélyes aláírását követő miniszteri csoportkép a brüsszeli Magyar Állandó EU Képviselet konferencia-termében¹

* dr. jur., európai parlamenti szakértő

¹ Földművelésügyi Minisztérium „Történelmi jelentőségű diplomáciai siker a magyar kezdeményezésre 14 uniós ország agrárminisztere által aláírt Európai Szója Nyilatkozat” című sajtóközleménye, in: <http://www.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium/hirek/tortenelmi-jelentosegu-diplomaciai-siker-a-magyar-kezdemenyezésre-14-unios-oroszag-agrarminisztere-altal-alairt-europai-szoja-nyilatkozat> (2017.07.17.)

„Az Alaptörvény külön kiemeli a GMO mentességet, emellett 2015-ben Magyarország hirdette meg a 'Szövetség a GMO-mentes Európáért' kezdeményezést. Ezen összefogás fontos mérföldköve a ma aláírt Nyilatkozat, amelyhez a kezdeményező Magyarország mellett 13 uniós tagállam csatlakozott”² – emelte ki Fazekas Sándor földművelésügyi miniszter az aláírást követően.

1. Az Európai Szója Nyilatkozat bemutatása az Európai Parlamentben

Az Európai Parlament Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Szakbizottsága előtti szeptember 25-i meghallgatás során a földművelésügyi miniszter helyettese, Nagy István örömmel jelentette ki, hogy Magyarország a GMO-mentes fehérje önrendelkezést célzó kezdeményezések és programok élére állt az Európai Unióban.

Nagy István földművelésügyi miniszter-helyettes meghallgatása az EP Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Szakbizottságában³

² Földművelésügyi Minisztérium „Történelmi jelentőségű diplomáciai siker a magyar kezdeményezésre 14 uniós ország agrárminisztere által aláírt Európai Szója Nyilatkozat” című sajtóközleménye, in: <http://www.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium/hirek/tortenelmi-jelentosegu-diplomaciai-siker-a-magyar-kezdemenyezesre-14-unios-oroszag-agrarminisztere-által-alairt-europai-szoja-nyilatkozat> (2017.07.17.)

³ EP Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Szakbizottságának a honlapja, in: <http://web.ep.streamovations.be/index.php/event/stream/170925-1500-committee-agri> (2017.07.17.)

Előadásában a miniszterhelyettes emlékeztetett arra, hogy hazánk agrárpolitikájában stratégiai jelentőséggel bír a fehérjetakarmány-előállítás ösztönzése, valamint a GMO-mentes fehérjeforrás biztosítását célzó eszközrendszer megteremtése az állattenyésztési ágazatok számára.⁴ Clemens Neumann, a német szövetségi agrárminisztérium bio-alapú gazdaságért felelős főigazgatója pedig kiemelte, hogy cél a fehérjenövények termesztése csökkenésének a megállítása, valamint az Európában őshonos fehérjenövények nemesítésének és termesztésének a célzott támogatása. Mindketten megköszönték, hogy az Európai Parlament a közeljövőben Jean-Paul Denanot francia szocialista EP-képviselő vezetésével egy saját kezdeményezésű jelentést készít „*A fehérjenövények ösztönzésére irányuló európai stratégia – A fehérje- és hüvelyes növények termesztésének ösztönzése az európai mezőgazdasági ágazatban*” címmel.⁵

2. Fehérjenövény termesztése a világon, az EU-ban és Magyarországon

Hogyan is állunk a fehérjetermesztéssel és a takarmány-önellátottsággal az Európai Unióban? Mit lehet tenni a jelenlegi – nem túl rózsás – helyzet javítása érdekében? Erre milyen eszközök állnak a rendelkezésünkre? A jelen cikkben erre próbálok meg választ adni.

A fehérjenövények csak kisebb része tartozik az olajnövények (olajosmagvak) közé, mégis ezek közül a szója az, amely mennyiségi mutatók alapján az első a fehérjék között a világon. Itt le kell szögezmem, bár a szóját az olajnövények közé sorolják, mindössze 20% olajat tartalmaz, ellenben a fehérje-koncentrációja a legmagasabb, 45-50%, amellyel jelentősen megelőz minden más fehérjenövényt (ezt a téves besorolást az 1992-ben megkötött ún. Blair House Egyezmény idézte elő). Nem véletlen, hogy egy adott szója ára az általa biztosítani tudott tényleges fehérjetartalomtól függ. Az elmúlt évtizedekben a szójatermelés hihetetlen fejlődésnek indult, amelynek több oka van. Az első, hogy a szója termelésében nagyon elterjedt a génmódosított növények vetése, mivel ezek jobban ellenállnak a növényi károsítóknak, jobban bírják a vízhiányt, s ez által kiváló termést – ma már több mint 3 tonna hektáronként – hoznak. A világon eladott szója több mint fele GMO-s, amelynél ez a jellemző nagyobb bármely más gabonanövény jellemzőinél.⁶ A világ szójatermelését továbbra is Észak- és Dél-Amerika uralja.

---

⁴ Nagy István az Európai Parlamentben bemutatta az Európai Szója Nyilatkozatot in: <http://www.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium/parlament-allamtitkarsag/hirek/nagy-istvan-az-europai-parlamentben-bemutatta-az-europai-szoja-nyilatkozatot> (2017.09.25.) és Felvétel az EP Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Szakbizottsága 2017. szeptember 25-i üléséről, in: <http://www.europarl.europa.eu/ep-live/hu/committees/video?event=20170925-1500-COMMITTEE-AGRI> (a meghallgatás felvételét lásd a 17:03:24 és a 17:49:30 közötti időtartamban).

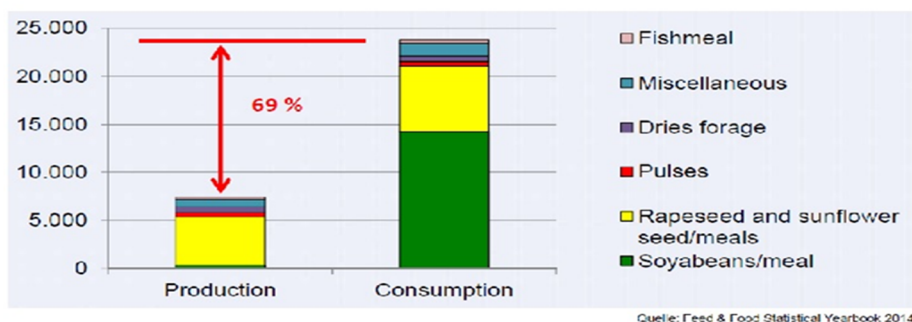
⁵ A következő linken lásd a jelentés eljárásrendjét, in: [http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=&reference=2017/2116\(INI\)](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=&reference=2017/2116(INI)) (2017.09.25.)

⁶ Lásd a Commoditybasis.com című honlap 2017. október 14-i piaci jelentésének első három bekezdését, in: https://www.commoditybasis.com/soybean_prices (2017.10.14.)

A 2016-os 325 millió tonnás világszintű szójatermésből 287 millió tonnát e két régió termelte meg. A legnagyobb előállító országok az USA (109 millió tonna), Brazília (101 millió tonna) és Argentína (56 millió tonna). Az USA és Brazília döntően szóját exportál, míg egyes feldolgozott szója termékek, mint a szójaolaj vagy a szójapogácsa – ezek szintén fontos szerepet töltenek be a takarmányozásban – legnagyobb előállítója Argentína.⁷ Más fehérjenövények, mint a pillangósok, a repce vagy a zöldségek a takarmányok csak kis szeletét alkotják.

Az Európai Unió protein, fordíthatjuk úgy is, hogy a takarmány önellátottsága döbbenetesen alacsony, Bernard C. Schäfer, az Alkalmazott Tudományok Vesztfáliai Egyetemének professzora szerint mindössze 31% körül van,⁸ míg a maradékot külföldről, import formájában szerzi be.

EU-27 Imbalance for protein rich feed materials 2012/2013 Demand of arable land outside the EU: 28-30 Mio ha

Bernhard C. Schäfer

Slide 4 | June 21st 2016

Fachhochschule
Südwestfalen
Lehrstuhl für Agrarökonomie

EU-27 A proteinben gazdag takarmány-alapanyagok egyensúlyhiánya 2012/2013

A szántóföldek iránti kereslet az EU-n kívül: 28-30 millió hektár⁹

A világon előállított fehérje 65%-át a szója teszi ki, de ennek mindössze 3%-át – az elmúlt 3 évben csak 0,96 és 1,85 millió tonna közötti mennyiséget – állítják elő az EU-ban. Ezzel szemben az elmúlt 3 év adatai alapján évente 36,1 millió tonna szóját hoztak be az EU-ba, amelynek kb. 85%-a (kb. évente 30 millió tonna) génmódosított növény volt.¹⁰

⁷ Commoditybasis.com, 4. bekezdés

⁸ Bernard C. Schäfer, Grain legumes Chances of Protein Supply and Innovative Cropping Systems

⁹ Bernard C. Schäfer „Grain legumes Chances of Protein Supply and Innovative Cropping Systems” című előadása az EP Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Szakbizottságának 2016. június 21-i ülésén, „Az európai növényi fehérje ellátás javítása” címet viselő közmeghallgatáson, in: <http://www.europarl.europa.eu/committees/hu/agri/events-hearings.html?id=20160621CHE00151> (2017.09.25)

¹⁰ Commission Staff Working Document, Brussels 08/03/2016, SWD (2016) 61 final, 3-5.

Egyéb fontos fehérjeforrások az állatok számára: repcedara (12%), napraforgó (5%) és zöldségek (4%), de ezek az EU-ban csak kismértékben hasznosulnak viszonylagosan alacsony fehérjetartalmuk miatt.

A fenti értékek világosan mutatják, hogy az Unió a fehérje-ellátást illetően rendkívül kényes helyzetben van, hiszen teljes mértékben függ az importtól, így végső soron az európai mezőgazdaság és élelmiszertermelés – hiszen az állattartás és a hús-előállítás sehol nem lenne az EU-ban a behozott takarmány nélkül – elválaszthatatlan egyes harmadik országok mezőgazdaságától és annak teljesítményétől. Erről a pontról sürgősen el kellene mozdulni az önellátás irányába.

Magyarország ebből a szempontból egy picit jobban áll: a szójafelhasználásunk körülbelül kétharmada érkezik importként Brazíliából és Argentínából, egyharmadát azonban már itthon állítjuk elő, köszönhetően a nemzeti takarmányfehérje program első sikereinek. A 2014-es 45 ezer hektárhoz képest tavaly már közel 70 ezer hektáron takarítottak be GMO-mentes szóját (ez 181 ezer tonna termés mennyiséget jelentett 3 tonna per hektár termésátlaggal). „*Ennek alapján évente mintegy 370-400 ezer tonna GMO-mentes szójából importjára lenne szüksége az országnak*” – fogalmazott Fazekas Sándor földművelésügyi miniszter a Kossuth Rádióban.¹¹ Nagy István miniszter-helyettes egy agrár-szakmai rendezvényen pedig ismertette, hogy számításai szerint az EU legnagyobb szója-exportőrei jelentős részben genetikailag módosított szóját hoznak be az EU belső piacára, ennek aránya például Brazília esetében 85 százalék, de az argentin termesztés 98 százaléka is génkezelt.¹² Mindketten kiemelték, hogy a nemzeti takarmányfehérje programon belül a szója mellett folyik más takarmánynövények, mint a csillagfűrt, lóbab, lucerna vagy a borsó termesztése is, de csak nagyon kicsi mértékben, s az is döntően a zöldítési uniós támogatások talán legfontosabb pillérét alkotó ökológiai jelentőségű területeken, mert a fehérjenövények termelését 0,7-es értékű súlyozási tényezővel el lehet számolni a zöldítésben. Szintén meg kell említenem, hogy kiváló forrás a bioetanol-üzemek által előállított melléktermék, a száraz és nedves kukoricatörköly és a kukorica-glutén, valamint a szeszgyártás melléktermékei is, de ezeket nagyrészt Nyugat-Európába adják el a magyar gyárak, mivel ők tudják döntően kifizetni a magas vételárat, hiszen a kereslet is magas. A hazai – bioetanol célú – kukoricafeldolgozás növekedése – ez jövőre várhatóan átlépi a 2,5 millió tonnát – azonban már lehetővé fogja tenni, hogy a hazai állattartók is nagyobb arányban részesüljenek e fehérjeforrásokból.¹³ Ez azonban önmagában nem elég.

¹¹ Fazekas Sándor földművelésügyi miniszter „*Takarmányfehérje program a GMO kiváltására*” című interjúja a Kossuth Rádió 180 Perc 2017. március 29-i adásában

¹² Földművelésügyi Minisztérium „*Jelentős növekedés tapasztalható a hazai szójatermesztésben*” című sajtóközleménye, in: <http://www.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium/parlamentiallamtitkarsag/hirek/jelentos-novekedes-tapasztalható-a-hazai-szojatermesztésben> (2016.12.08)

¹³ Lásd a Magyarországon működő (és még építés alatt álló) három etanol-gyártó üzem, így a Pannonia Ethanol, in: <http://www.pannoniaethanol.com/about> (2017.09.25.), a Hungrana, in: <http://www.hungrana.hu/hu/products/46/47/hungrafeed-pro---gluten> (2017.09.25.), valamint a Tisza-TK Projekt Kft (erre még csak sajtótermékekben, például az itt csatolt, „*A gyár, amely több állami támogatást kapott, mint Csányi vágóbírdja*”, in:

3. Az EU GMO-szabályozása

Ezután szükséges kitérni az Európai Unió génmódosított növények köztermesztésére és felhasználására vonatkozó politikájára. A 2015 márciusában módosult, hatályos GMO-szabályozás értelmében, hiába hagynak uniós szinten (tagállamok képviselői ún. komitológiai eljárásban) jóvá egyes GMO-s növények köztermesztését, a tagállamok és (a szövetségi államokban levő) régiók dönthetnek úgy, hogy területükön megtiltják egyes GMO-s növények termesztését.¹⁴ Eddig 17 uniós tagállam- köztük Ausztria, Lengyelország, Franciaország, Hollandia, Németország, Dánia vagy az elsők között hazánk¹⁵ – és 4 régió – érdekes példa az Egyesült Királyság három régiója, Wales, Észak-Írország és Skócia – döntött így.¹⁶ Az élelmiszerekben és a takarmányokban levő GMO-ra viszont nincsen általános tilalom, hanem világszinten viszonylag szigorúnak tekinthető uniós határértékek vannak,¹⁷ Amely élelmiszerben vagy takarmányban fellelhető GMO-t uniós szinten a tagállamok komitológiai eljárásban engedélyeznek, az bejöhethet az EU belső piacára. Erre a legjobb példa a különféle génmódosított szóják és feldolgozott termékek EU-ba történő jogszerű importja és forgalomba hozatala. Az általunk megevett állatok húsában, a magas arányú GMO-takarmány miatt, azonban továbbra is van GMO-szennyezettség, amely valójában folyamatosan terheli az európai fogyasztókat. Ezt a helyzetet kellene javítani úgy, hogy az EU feléleszti a saját takarmány ellátását.

4. A Duna Szója Egyezmény

A tagállamok egy jó része ehhez már 2012-ben az első lépést megtette. Magyarország szeptember 6-án kilenc másik országgal együtt aláírta az osztrák kezdeményezésű Duna-térség GMO mentességi egyezményt (Donau Soja Symposium), amely alapján közös kutatás, szakmai együttműködés indult.

---

http://hvg.hu/gazdasag/201640_kozpenzmilliardok_izocukorbiznisz_kukoricafeldolgozas_ami_acsovon_kifer takarmányozási profiljait. (2016.10.02.)

¹⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/18/EK irányelve (2001. március 12.) a géntechnológiával módosított szervezetek környezetbe történő szándékos kibocsátásáról és a 90/220/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről, 26b cikk

¹⁵ Földművelésügyi Minisztérium „Magyarország vezetheti be elsőként az új uniós GMO-szabályokat” című sajtóközleménye, in: <http://www.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium/kornyeztugyert-agrarfejlesztesert-es-hungarikumokert-felelos-allamtitkarsag/hirek/magyarorszag-vezetheti-be-elsokent-az-uj-unios-gmo-szabalyokat> (2015.05.09.)

¹⁶ A teljes listát lásd az Európai Bizottság élelmiszerbiztonsági honlapján, in: https://ec.europa.eu/food/plant/gmo/authorisation/cultivation/geographical_scope_en (2017.09.25.)

¹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 1829/2003/EK rendelete (2003. szeptember 22.) a géntechnológiával módosított élelmiszerekről és takarmányokról

Az ekkor indult Duna Szója Szövetségnek is köszönhetően – aminek ma már 16 ország (és azokon belül számos régió) a tagja, s a terület Bajorországtól Nyugat-Ukrajnáig és Lombardiától Bulgáriáig tart – a Duna-régióban az elmúlt négy évben a GMO-mentes szója termőterülete 700 ezer hektárra nőtt.

*Duna Szója Kezdeményezés*¹⁸

A Duna Szója Szövetség számításai szerint a szóban forgó területen nagyjából 2,4 millió hektáron lehetne nyereségesen szóját termelni, s 2020-ra túl lehetne lépni a 2,4 millió tonnás össztermést.

5. Az Európai Szója Nyilatkozat tartalma

Az előzőekben szereplő tények tükrében nem szükséges magyarázni, miért is született meg idén júliusban az Európai Szója Nyilatkozat. A magyar kormány, mint a GMO-mentesség egyik legfőbb képviselője az EU-ban, rögtön az élére állt a kezdeményezésnek, s szimbolikus jelentőségű, hogy a nyilatkozat aláírására a brüsszeli Magyar EU Állandó Képviselőn került sor. Miről is szól maga a nyilatkozat?¹⁹

¹⁸ Danube Soya, A Program for European farmers, *2nd International Danube Soya Congress, Augsburg*, in: <https://pt.slideshare.net/ddima/danube-soya-a-program-for-european-farmers-2nd-international-danube-soya-congress-25-11-2013> (2013.11.25)

¹⁹ Lengyel mezőgazdasági minisztérium által nyilvánosságra hozott, aláírt nyilatkozat teljes szövege

A nyilatkozat már az elején kiemeli, hogy nemzetközi és uniós kötelezettségeinkből is adódóan érdekünk a hazai fenntartható, GMO-mentes, fehérjetermesztés megteremtése. A szöveg utal az ENSZ 2030-as menetrendjének (összesen 17 célkitűzés) a 2. és a 15. számú célkitűzéseire. A 2. számú célkitűzés értelmében el kell érni az éhezés megszüntetését, meg kell teremteni az élelmezésbiztonságot és a jobb táplálkozást, valamint támogatni szükséges a fenntartható mezőgazdaságot. A 15. számú célkitűzés értelmében az országok védelmezik, helyreállítják és segítik a szárazföldi ökoszisztémák fenntartható használatát, törekszenek a fenntartható erdőgazdálkodás kialakítására, küzdenek az elsivatagosodás ellen, megállítják és visszafordítják a talajpusztulást, illetve megszüntetik a biológiai sokféleség csökkenését.²⁰ A 2001 júniusában, az EU állam és kormányfőinek göteborg-i ülésén elfogadott EU Fenntartható Fejlődés Stratégiája pedig célul tűzte ki az erőforrások túlhasználatának megelőzését, az ökoszisztéma-szolgáltatások értékének nagyobb elismerését és a biológiai sokféleség hanyatlásának megállítását.²¹ A nyilatkozat 4. bekezdése kijelenti, hogy a fehérjenövények között kiemelt helyet elfoglaló pillangós virágúak hozzájárulnak a növénykultúrák sokféleségéhez, amely hasznos más kultúrák, különösen a gabonafélék számára, továbbá csökkentik a gyomok, kártevők és a megbetegedések kockázatát a növénytermesztési rendszerekben (ezzel csökkentik a növényvédő szerek használatát), megkötik a légköri nitrogént, s így csökkentik a nitrogéntartalmú műtrágyák használatát. Termesztésük ma Európában a szántóterület mindössze 3-4%-án történik. A szöveg kiemeli azt is, hogy *„A szójabab a legszélesebb körben termesztett pillangós növény a világon. Eredetileg Kínából származik, ahol évezredekig termesztették, míg Európában hozzávetőleg 150 éve jelent meg. Bár még mindig újdonságként tartják számon Európában, a szója a legnagyobb arányban termesztett nagymagvú pillangós növény, amely Európában jól megterem. Hozamaink Európában ugyanolyan magasak, mint az USA-ban és Brazíliában, amely országok a szójabab és a szójadara legnagyobb exportőrei.”*²² Mindezek fényében a nyilatkozat célul tűzi ki: (a) szójabab és más pillangós növények fenntartható termelésének kialakítását az EU-ban; (b) szójabab és más pillangós növények termesztésének beillesztését egy változatos, jól megtervezett vetésforgó-rendszerbe; (c) az integrált növényvédelem használatát 'amennyire szükséges' és a 'lehető legkevesebb' alapelvek) és olyan gazdanövények használatát, amelyek ellenállóak és jó tűrőképességgel rendelkeznek; (d) hagyományos értékű tájak, tájképi jellegzetességek fenntartását és a mezőgazdasági tájak magas természeti értékkel rendelkező élőhelyeinek védelmét, és (e) szójabab és más pillangósok fenntartható értékesítésének fejlesztését az EU-ban.²³

²⁰ A magyar kormány az ENSZ-beli munkához fűzött honlapja, A 2030 fenntartható fejlődési keretrendszer – Agenda 2030, A fenntartható fejlődési célok és alcélok magyar nyelvű változatáról készült broszúra, in: <http://ensz.kormany.hu/a-2030-fenntarthato-fejlodesi-keretrendszer-agenda-2030-> (2017.09.25.)

²¹ CEEweb for Biodiversity (a Biológiai Sokféleségért a közép- és kelet-európai régióban természetvédelemmel foglalkozó civil szervezetek nemzetközi hálózata), Az EU Fenntartható Fejlődés Stratégiájának bemutatása, in: <http://www.ceeweb.org/hu/eu-sd/> (2017.09.25.)

²² Nyilatkozat szövege 1.

²³ Nyilatkozat szövege 1-2.

A nyilatkozat felhívja a figyelmet, hogy a szójabab és más pillangós növények termesztése előnyösen növelhető sok európai országban. *„Hatalmas területen természetnek bűzát, kukoricát, olajrepcét és napraforgót monokultúrás növénytermesztési rendszerben, amely nélkülözi a változatosságot. A pillangósok beintegrálása ezekben a növénytermesztési rendszerekbe erősíti a helyi gazdaságokat, növeli a helyi és regionális fehéjre-önellátást, és támogatja a fehéjre-együttműködésekét. A fehéjrenövény-termesztés Európában, általánosságban segíti a vidéki gazdaságokat és közreműködik a munkahely-teremtésben – az élelmiszeripari és takarmányozási célra helyben megtermelt fehéjrenövényeknek a termelése, a feldolgozása és felhasználása során”*²⁴ fejt ki a szöveg. A nyilatkozat elismeri a Duna Szója Egyezmény keretében eddig elért eredményeket.

A nyilatkozat aláírói az alábbi további eszközök alkalmazását határozzák meg: (a) a fogyasztók tájékoztatása a növényi fehérjék népszerűsítése érdekében; (b) az állati takarmányok precízebb összeállításának ösztönzése a takarmányozásban; (c) a legelőterületeken található fehéjrenövények felhasználásának növelése, (d) más európai fehérjeforrások – mint például a repce és a napraforgóliszt, valamint olyan melléktermékek, mint a szeszfőzdei származékok – hatékonyabb használatának elősegítése; (e) a helyi viszonyokhoz alkalmazkodó pillangósok fenntartható termesztési technikákkal történő termesztésének növelése, és (f) a világ más részéről importált, fenntartható módon megtermelt szójabab és -dara tanúsításának támogatása.²⁵

6. Lehetséges megoldások

Hogyan tudjuk tehát elérni a fehéjrenövények termesztésének a növelését az Európai Unióban és Magyarországon?

Látni kell, hogy gazdasági szempontból szóját termesztani ma Európában még kevésbé nyereséges, mint más haszonnövényt. Míg a GMO-szója termésátlaga az USA agrárminisztériuma számításai szerint kb. 3,35 tonna per hektár lett az idén²⁶ a világon, addig a GMO-mentes az Európai Bizottság piaci előrejelzése szerint több mint 10%-kal kisebbre, kb. 2,9 tonna per hektár körül alakul még akkor is, ha 2013 óta 3-4 tized tonnát sikerült is előrelépni, amely figyelemmel a növény GMO-mentes voltára, komoly eredmény.²⁷ Az USA, Brazília (pl. 2017-ben 13,85 millió tonna – lásd a következő ábrát) és Argentína szójából és szójapogácsából olyan hatalmas mennyiséget hoz be az EU-ba, hogy olcsóbban tudja eladni a szóját az EU belső piacán, mint a hazai szóját adják.

²⁴ Nyilatkozat szövege 2.

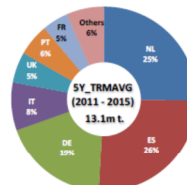
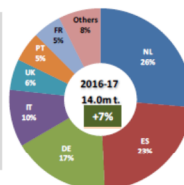
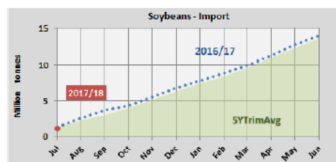
²⁵ Nyilatkozat szövege 3.

²⁶ United States Department of Agriculture, Economic Research Service, Market Outlook for Soybeans and Oil Crops, in: <https://www.ers.usda.gov/topics/crops/soybeans-oil-crops/market-outlook> (2017.09.25) (49,9 bushels / acre = 3,555 t / ha)

²⁷ Directorate General for Agriculture and Rural Development, Short-term outlook for EU agricultural markets, Latest issue, https://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/short-term-outlook_en (2017.09.25.)

EU soybeans imports

Origin of imports

(Thousand tons)	SY_TRMAVG (2011 - 2015)	2016-17	
United State:	3 648	5 087	↑ 39%
Brazil	5 821	5 073	↓ -13%
Canada	1 109	1 064	↓ -4%
Paraguay	1 559	908	↓ -42%
Uruguay	456	678	↑ 49%
Others	467	1 172	↑ 151%

(Thousand tons)	SY_TRMAVG (2011 - 2015)	2016-17	
NL	3 298	3 686	↑ 12%
ES	3 351	3 203	↓ -4%
DE	2 437	2 422	↓ -1%
IT	1 092	1 417	↑ 30%
UK	702	765	↑ 9%
PT	731	741	↑ 1%
FR	598	709	↑ 19%
Others	852	1 039	↑ 22%

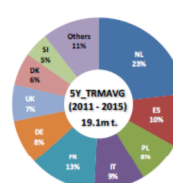
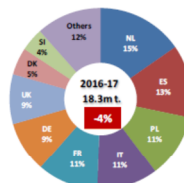
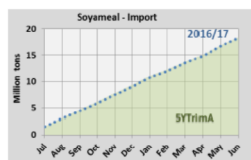
Source: EUROSTAT (COMEXT)

15

EU soymeal imports

Origin of imports

(Thousand tons)	SY_TRMAVG (2011 - 2015)	2016-17	
Argentina	8 413	8 824	↑ 5%
Brazil	7 950	6 785	↓ -15%
Paraguay	523	1 220	↑ 133%
Others	2 195	1 495	↓ -32%

(Thousand tons)	SY_TRMAVG (2011 - 2015)	2016-17	
NL	4 404	2 811	↓ -36%
ES	1 910	2 370	↑ 24%
PL	1 570	2 106	↑ 34%
IT	1 813	1 987	↑ 10%
FR	2 393	1 984	↓ -17%
DE	1 612	1 675	↑ 4%
UK	1 299	1 623	↑ 25%
DK	1 167	887	↓ -24%
SI	890	761	↓ -15%
Others	2 022	2 121	↑ 5%

Source: EUROSTAT (COMEXT)

16

*EU szójabab és szójapogácsa importja*²⁸

²⁸ European Commission's presentation on oilseeds and protein crops market situation, Committee for the Common Organisation of Agricultural Markets, in: https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/.../market-situation-oilseeds_en.pdf (2017.09.28.)

A WTO-szabályok, valamint az ún. Blair House Egyezmény miatt nem nagyon lehet a GMO-szója behozatalát akadályozni, így a saját termelés jelentős növelése lehet a kiút. Ezt hogyan tegyük meg?

Az Európai Unió már most is nyújt önkéntesen adható termeléshez kötött támogatást a fehérjenövények termesztésére. A közvetlen kifizetésekről szóló rendelet 53. cikkének (3) bekezdése úgy fogalmaz, hogy „*az éves nemzeti felső összeghatárra vonatkozó ... százalékként két százalékponttal emelni lehet azon tagállamok esetében, amelyek úgy döntenek, hogy ... (közvetlen támogatási) éves nemzeti felső összeghatáruk legalább 2%-át e fejezet értelmében fehérjenövények termesztésének támogatására fordítják*”²⁹ Nagyon sok tagállam köztük Magyarország is, teljes mértékben kihasználja ezt a lehetőséget, így a kétszázalékos határ sajnos vissza is fogja a tagállamokat a fehérjenövények termesztésének erőteljesebb és hatékonyabb támogatásában. Ugyanis míg e támogatások nagyobb részét kitevő, számos állattenyésztési és néhány növénytermesztési ágazatra alkalmazható (pl. marha- és borjúhús, tej és tejtermékek, rizs, gyümölcs és zöldség), az (közvetlen kifizetések) éves nemzeti összeghatár 8, illetve 13%-át kitevő, összeget a tagállamok tetszés szerint oszthatják szét az egyes célcsoportok között és ezt évente akár módosíthatják, addig ebből az alösszezből fehérjenövények termesztésére nem csoportosíthatnak át semmit. Ezért a 2020 utáni Közös Agrárpolitikában érdemes lenne nagyobb mozgásteret adni a tagállamoknak, hogy a másik csoport 8 vagy 13% alösszegeből is csoportosíthassanak át a nemzeti kormányok a fehérjenövények termesztésére. A termeléshez kötött támogatás szabályai rugalmasabbá tételére azért is szükség lesz, mert a brit EU kilépés miatt várhatóan kb. 10-14%-kal csökkenő KAP büdzséből alig lesz többletforrás nyújtására lehetőség.

A Világkereskedelmi Szervezet, a WTO megalakulása során, az 1992-ben megkötött ún. Marrakechi Megállapodások sorába illeszkedik a GATT, valamint az EU és az USA között megkötött ún. Blair House egyezmény, amely napjaink vélekedése szerint botránys helyzetet teremtett, hiszen a megállapodás az EU-ban az olajnövények – köztük tévesen a szója – termőterületét korlátozza, míg a többi országok, elsősorban az USA és Kanada a világpiaci helyzet alakulásának megfelelően bővíthetik a területet. Ugyanakkor az EU termelőit – ha az egyezményben meghatározott keretet túllépik – szigorúan megbüntetik. Nem tartható fenn az a rendelkezés sem, amely az EU termelőinek megtiltja még az ipari célú növényi olajok készleteinek meghatározott mértéken felüli növelését.³⁰ Éppen ezért az EU vezetőinek legalább meg kellene kísérelnie a Blair House egyezmény újratárgyalását, különösen a szója kivételét az egyezmény hatálya alól, még akkor is, ha e helyzet megváltoztatására tárgyalások útján nincs sok remény. A december 10. és 13. között Buenos Aires-ben sorra kerülő 11. WTO Miniszteri Konferencia a megfelelő fórum lenne erre a célra.

²⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 1307/2013/EU rendelete (2013. december 17.) a közös agrárpolitika keretében tartozó támogatási rendszerek alapján a mezőgazdasági termelők részére nyújtott közvetlen kifizetésekre vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint a 637/2008/EK és a 73/2009/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről, 52. és 53. cikkek

³⁰ European Parliament, European Parliament factsheets, External agricultural policy: agricultural agreements under WTO, in: http://www.europarl.europa.eu/facts_2004/4_1_7_en.htm# (2017.09.25.)

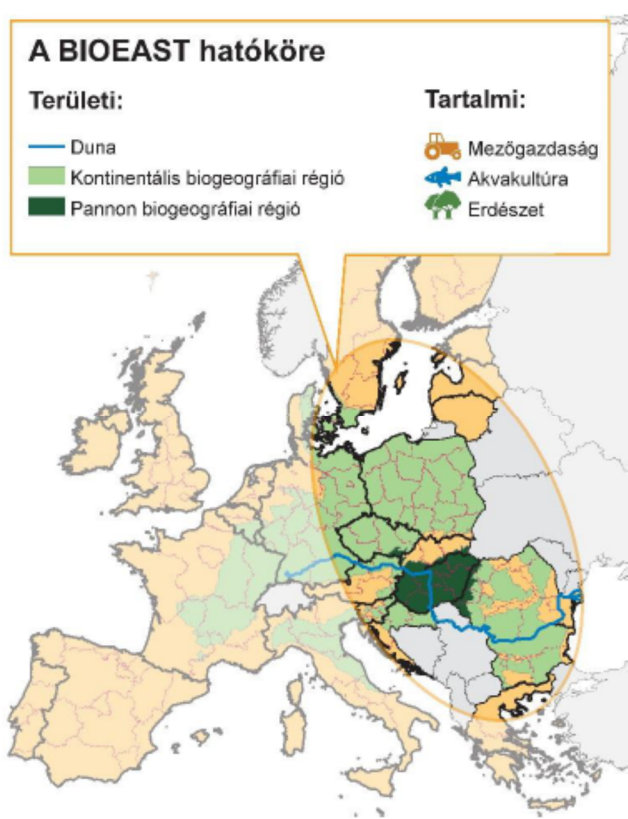
Emellett az EU-nak alapos jogi vizsgálat alá kellene vennie az egyezmény szövegét, mert számos szervezet – például 2011-ben az Európai Parlament is³¹ – úgy látja, hogy az egyezmény gyakorlatilag nincs összhangban a GATT alapelveivel, s jogilag kevésbé igazolható hátrányba helyezi az EU olajnövény és fehérjenövény termelőit. A küzdelmet a WTO fórumain már most el kellene kezdeni.

A GMO-mentes szója termésátlagára visszatérve, bőven akad feladat a nemesítés terén is. Az EU és benne Magyarország évek óta már jó irányban halad a szója termésátlagának a növelésére, sőt 2016-ban el is értük a várva várt 3 tonna per hektárt (idénre persze 1 tizeddel ez visszaesett a növénynek kevésbé ideális időjárás miatt). Központi programokkal és szoros együttműködéssel a már közel álló áttörést el kellene érni a GMO-mentes fehérjenövények nemesítésében, hogy a termésátlagok elérjék a GMO-s társaik eredményeit. Jobban ki kellene használni a meglévő uniós kutatás-fejlesztési, különösen a Horizont 2020 kutatási keretprogram forrásait. Biztató fejlemények már ma is vannak. Például a Horizont 2020 5.2 „*Nanotechnológiák, fejlett anyagok, biotechnológia, korszerű gyártás és feldolgozás*” című alprogramjában a BIOTEC 07-2017 projekt az új növény-nemesítési technikák közül a molekuláris biológia terén érne el úttörő eredményeket. A projekt célkitűzése az új növény-nemesítési technológiák jobb kihasználása és erre a célra 'zöld gyárak' kialakítása, amelyekben a jobb termésátlagok elérésével és eddig nem nagyon használt növények biológiailag értékesé tételével kísérleteznének, valamint egy olcsó platformot hoznának létre eme biotermékek hatékonyabb értékesítésére.³² Szintén előremutató projekt az ún. Közép-Kelet-Európai Kezdeményezés a Tudásalapú Agrárgazdaságért, Akvakultúráért, Erdészetért a Biomassza Gazdaságban (BIOEAST), amely egy európai innovációs partnerség keretében létrejött társulás, s mint ilyen, a vidékfejlesztési programokból támogatható. A jelenleg a Visegrádi Négyeket, továbbá Romániát, Bulgáriát, Horvátországot és Szlovéniát, valamint balti, német, sőt skandináv vállalkozásokat is tartalmazó projekt fő célkitűzése a biomassza-alapú gazdaságon belüli tudásalapú mezőgazdaság, akvakultúra és erdészet fenntartható fejlődésének elősegítése a közép-kelet-európai régiókban. Az egyik alcél a kontinentális és pannon bio-geográfiai régió klímája és annak változásai által előidézett kihívások kezelése, s azon belül a fehérjenövényekben rejlő potenciál kihasználása.³³

³¹ Európai Parlament, Häusling-jelentés (2011. február 4.) az EU-ban tapasztalható fehérjehiányról: mi a megoldás erre a régóta fennálló problémára? (2010/2111(INI), PE 450.760v03-00, A7-0026/2011)

³² European Commission, Horizon 2020, Nanotechnologies, Advanced Materials, Advanced Manufacturing and Processing, and Biotechnology, Work Programme 2016-2017, in: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/nanotechnologies-advanced-materials-advanced-manufacturing-and-processing-and> (2017.09.25.)

³³ BIOEAST kezdeményezés honlapja, in: https://eip.fm.gov.hu/index.php?page=pages&page_name=bioeast-kezdemenyezés&language=hu (2017.09.25.)

BIOEAST hatókör³⁴

Visszatérve a zöldítésnek (az éghajlat és a környezet szempontjából előnyös mezőgazdasági gyakorlatoknak) a harmadik típusára, az ökológiai jelentőségű területekre, az EU-nak hagyni, sőt, ösztönöznie kellene, hogy a gazdák ezeken – végrehajtható szabályok között – termeszthessenek fehérjenövényeket. A jövő év elejétől azonban a zöldítésre vonatkozó speciális szabályok (egy, a végrehajtást segítő jogszabály módosítása)³⁵ miatt a gazdák semmilyen növényvédőszert és műtrágyát nem használhatnak majd.

³⁴ BIOEAST kezdeményezés honlapja, in: https://eip.fm.gov.hu/index.php?page=pages&page_name=bioeast-kezdemenyezes&language=hu (2017.09.25.)

³⁵ A Bizottság (EU) 2017/1155 felhatalmazáson alapuló rendelete (2017. február 15.) a 639/2014/EU felhatalmazáson alapuló rendeletnek a kendertermesztéshez kapcsolódó ellenőrzési intézkedések, a „kizöldített” kifizetésre, a jogi személy felett ellenőrzést gyakorló fiatal mezőgazdasági termelők részére nyújtott támogatásra, a termeléstől függő önkéntes támogatás keretében az egységnyi összeg kiszámítására és a támogatási jogosultságok törtrészeire vonatkozó egyes rendelkezések, valamint az egységes területalapú támogatási rendszerhez és a termeléstől függő önkéntes támogatáshoz kapcsolódó bizonyos értesítési követelmények

Ne felejtjük el, hogy sok tagállamban a fehérjenövényekre adható termeléshez kötött támogatás 100%-át felhasználták a gazdák, s egy 2015-ös uniós felmérés szerint az EU-ban a gazdák több mint a fele a fehérjenövények ültetését választotta az ökológiai jelentőségű területeken. Hiába érveltek az EP Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Szakbizottságának a képviselői,³⁶ de a gazdákat tömörítő COPA-COGECA vezetői³⁷ is a módosítás ellen – egyrészt visszaszorulna a fehérjenövények uniós termesztése, másrészt az ökológiai célterületek talajainak kémiai és biológiai összetételét a jövőben nem javítanák nitrogén megkötésében élen járó fehérjenövények, harmadrészt, bizonyos gyomnövényeket (pl. parlagfű, kaukázusi medvetalp) szinte lehetetlen gyomirtó szerek nélkül kiirtani – az Európai Bizottság nem támogatta. Erdemes lenne ésszerűsíteni a szabályokat, s utólag is, egy módosítással kivenni az általános növényvédőszer használati tilalmat az uniós szabályozásból.

Végül, de nem utolsósorban az Európai Bizottságnak vissza kellene vonnia vagy módosítania kellene a megújuló energia irányelv módosítására vonatkozó jogszabály-javaslatát,³⁸ amely szerint a közúti közlekedésben a bioüzemanyag használatra vonatkozó 10%-os célszámon belül a jelenlegi 7% helyett 2030-tól már csak 3,8%-ot tehetne ki a gabona-alapú üzemanyag (főleg a repceből előállított biodízel és a kukoricából készített bioetanol). A témánk szempontjából ez azért okoz jelentős problémát, mert pont az ezeket a hagyományos bioüzemanyagokat előállító üzemek járulnak szintén hozzá az EU fehérjeinségének az enyhítéséhez. Magyarországon például a már működő két bioetanol üzem (a Pannonia Ethanol és a Hungrana) 2017-ben összesen 605 ezer tonna, garantáltan GMO-mentes fehérje-takarmányt állítanak elő.³⁹

---

tekintetében történő módosításáról, továbbá az 1307/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet X. mellékletének módosításáról, 1. cikk, 10a, 10b és 10c bekezdések

³⁶ Állásfoglalási indítványtervezet az eljárási szabályzat 105. cikkének (3) bekezdése alapján a 639/2014/EU felhatalmazáson alapuló rendeletet a kendertermesztéshez kapcsolódó ellenőrzési intézkedések, a 'kizöldített' kifizetésre, a jogi személy felett ellenőrzést gyakorló fiatal mezőgazdasági termelők részére nyújtott támogatásra, a termeléstől függő önkéntes támogatás keretében az egységnyi összeg kiszámítására és a támogatási jogosultságok törtrészeire vonatkozó egyes rendelkezések, valamint az egységes területalapú támogatási rendszerhez és a termeléstől függő önkéntes támogatáshoz kapcsolódó bizonyos értesítési követelmények tekintetében módosító, továbbá az 1307/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet X. mellékletét módosító 2017. február 15-i bizottsági felhatalmazáson alapuló rendeletről (2017. március 7.) (2017/2571(DEA))

³⁷ COPA-COGECA, Publications, Press Releases, Copa and Cogeca welcome fact that European Commission will keep rate for Ecological Focus Areas (EFAs) at 5%, in: www.copa-cogeca.eu/Download.ashx?ID=1644712&fmt=pdf (2017.03.30.)

³⁸ Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on the promotion of the use of energy from renewable sources (recast), COM (2016) 767 final

³⁹ A Pannonia Ethanol 325 ezer tonna kukorica-törkölyt (DDGS) és 10 ezer tonna kukorica-olajat, míg a Hungrana 270 ezer tonna kukoricaglutén-takarmányt (CGF) állít elő 2017-ben, Lásd a Magyarországon működő két etanol-gyártó üzem, így a Pannonia Ethanol, in: <http://www.pannoniaethanol.com/about> (2017.09.25.) és a Hungrana, in: <http://www.hungrana.hu/hu/products/46/47/hungrafeed-pro---gluten> (2017.09.25.) takarmányozási profiljait.

Amennyiben az EU a bioetanol termelésüket ellehetetlenítené, eme üzemek fehérjetermelése is csökkenne, majd leállna. Sok egyéb érv mellett ezért sem hagyhatjuk, hogy a Bizottság megújuló energia irányelv javaslata a ma ismert formájában kerüljön az EU jogalkotó intézményeiben elfogadásra.

7. Összegzés

Az Európai Unióban különböző kezdeményezésekben már megjelent a fehérje-előállítás növelésének és fejlesztésének, valamint a fehérje-önellátottság hiánya csökkentésének a politikai igénye. Látjuk, hogy e területen hazánk az élen jár, hiszen az Alaptörvényünkbe is belefoglalt GMO-mentes Magyarország megvalósítása a takarmányozás területén várat még leginkább magára. A közeljövőben, s itt elsősorban a Közös Agrárpolitika 2019-2020-as újabb reformját érintő teendőkre utalok, elsősorban a jogászokra hárul majd a fő felelősség, hogy ezt a még nem egységes, de már kellően erős politikai akaratot, a polgárokat és a vállalkozások tevékenységét szabályozó jogszabály-szövegekbe öntsék. Nekünk, magyar jogászoknak is ki van adva a feladat, mikor eljön az idő, olyan határozott javaslatokat tegyünk le az Európai Bizottság, majd az uniós jogalkotók, az Európai Parlament és a Tanács asztalára, amely valós esélyt ad az európai gazdáknak és takarmányipari vállalkozásoknak, hogy munkájukkal Európa fehérjefüggőségét jelentős mértékben csökkenthessék.